

TÁRCZA.

ÁRVA ÉS LIKAVA OSTROMA 1670-BEN.

AZÁNKAT gyászba borította Wesselényi nádor és társai összeesküvésének felfedezése. A kik csak tudtak róla és a vizsgálat során reájuk bizonyosodott, el nem kerülhették I. Lipót kormányának bosszúját. A 13 református vármegye után a lutheranus felföldre került a sor, köztük Nádasdy híveire, Petrőczyre, Osztrosithra és a gazdag Thököly Istvánra, az osztatlan Thurzó birtok igazgatójára.¹

1670 nov. 1-én I. Lipót megparancsolta, hogy a dunántúli és felvidéki megyék és városok támogassák az ő megbizottait Thököly István ellen ha nem akar Árva várába német őrseget befogadni. A parancs végrehajtását Heister és Spankau generálisokra bízta a haditanács, kikhez Zsolnán gróf Eszterházy Pál is csatlakozott.

A császári parancsot nov. 19-én Ordódy Ferencz, a pozsonyi kamara hites jegyzője kézbesítette Thökölynek az árvai várban, ő azonban hallani sem akart arról, hogy a várába német őrseget fogad-

¹ V. ö. Pauler Gyula: Wesselényi Ferencz nádor és társainak összeesküvése 1664—1671. II. k. 182—189. l.

Ifj. Kubinyi Miklós: Árva vára II. kiadás. 131—138. l.

jon s kérte a királyt, hogy hagyják őt nyugodtan meghalni, mert ügyis végét érzi. Szelephényit közbenjárásra, Eszterházy Pált pedig arra kérte, hogy várják meg a király válaszát. Heister azonban nem egyezett a halasztásba s bár Eszterházy Pálhoz még nem érkezett meg a királyi parancs az indulásra, Heister felszólításának engedett s ő is útnak indult, mivel hiába próbálta testvére, Ferencz révén engedékenységre bírni ennek apósát, Thökölyt.

A hadak Zsolnáról Varinba mentek, ahol előbb gr. Traun járt hadsegédjével és csapatával,¹ azután a Varinka patak völgyén felfelé vonulva Belán,² majd Tyerhován szálltak meg, s a két helyen három napig táboroztak. Élelmezésükről a megye parancsára br. Pongrácz Ferencz gondoskodott. Heister generális és tisztjei 3 frt ára bort. Obizzi Ferdinánd marchese vezetése alatt levő gyalogok pedig 6 ökröt (à 16 frt. 20 den.) és 100 kenyeret fogyasztottak el.³

Nov. 28-án már az Árva völgyébe, Nagyfalura értek s ismételen felszólították Thökölyt, de sikertelenül. Ő ugyanis Mária és Éva leányaival, emberével, Keczer Ambrussal és ennek testvérével, Klárával (a bujdosó Szinnyey Ferencz felesége) bezárkózott a várba, hogy felveszi a harczt, fiát, Imrét azonban Likavára s onnan Erdélybe küldte.

Heisternek nem voltak ágyúí, katonája sem volt sok, 200 vasas és 300 Grana ezredbeli ujoncz. Eszterházy még remélt, azért nov. 28-án csak a készülődésre küld parancsot br. Pongrácz Ferencznek. «Mivel Thököly István uram már úgy resolválá magát, hogy ő felesége praesidiumját (őrségét) Árva várában be nem veszi, úgy látom, hogy hostiliter (ellenségesen) kölletik aggrediálnunk (fellépünk). Kegyelmedet azért kérem, hogy az óvári jószágban levő puskásoknak idein tudtokra adja, hogy készen legyenek és a mentül több puskásnak szerit teheti kgd, tegye úgy, hogyha ugyan kívántatni fog, kgd maga is velek eljöhessen. Gróf Wesselényi László uram is el fog jönni, ha kívántatni fog».⁴

¹ Gr. Traun és hadsegédje reggelijeért (bor, hús és sör) 3 frtot, a katonaság élelmezéséért pedig (7 mázsa és 12 font hús = 17 frt 80 den. és 17 és fél urna sör = 17 frt 50 den.) 35 frt 30 den.-t fizetett a megye br. Pongrácz Ferencznek. 1670 decz. 6. Bashalmi lvtár 27 cs. 109. sz.

² Belán előbb a Holstein ezred járt. Élelmezési számlájuk két napra: 6 és fél urna bor, 8 frtjával = 52 frt, 33 urna sör = 33 frt, 2 ökor = 33 frt 20 den. — U. o.

³ U. o. Szintügy: General Kopp menisekor kött stb.

⁴ Bashalmi lvtár 27 cs. 104. sz.

Árvamegyét is felszólították, hogy Thököly ellen a hadakat támogassák. Már másnap (nov. 29.) Ghillány királyi tanácsos és kamarás Árvamegye határozata alapján Nagyfaluból felhívja Óvár, Sztréczen, Budetin, Lietava és Besztercze várak urait és tisztjeit, hogy hadaikat mustrálják meg, Árvamegyében gyülekezzenek és ő felsége hadaival egyesülni ne késsenek, nehogy a késedelemből ő felsége ügyének kára származzék.¹

Nov. 29-én látta már Eszterházy, hogy az ostromhoz kell készülniök, illetve a várat körülzárnok. Még Nagyfaluból írt Pongrácznak:

«Úgy látom, hogy egyáltalában Tököly uram elszánta magát, melyhez képest mi ma megindulván innét, az vár felé közelyebb megyünk, úgy mint Knesovára, Kgdet azokáért kérem, hogy felültetvén az maga embereit, siessen ide az vár felé jönni és mentül többed magával jöhet, jön, mi azonban az várat környül vesszük; meg is kérem kgdet, sietséggel való jövetelét el ne mulassa kgd.»²

Kelletlen volt a parancs Pongrácznak, — hisz' még két héttel előbb, 16-ára hivatalos volt Thökölyhöz Kata leánya és gr. Eszterházy Ferencz lakodalmára.³ — szabadkozik tehát, mint tud.

«Nagyságod miltóságos kit rendbili küldett parancsalatját, die 29 currentis mensis (f. hó 29-ik napján) csaknem egy órában hozták kezemhez, mellek által mirül kegyelmesen Ngd parancsoljon, alázatosan megírttetem.

Kegyelmes Uram, az mi magam személyemet illeti, hogy kegyelmes urunk ő felsége hadainak assistentiával lígyek, akarván ő felségihez koporsóimig igaz hívséggel lennem és mind ő felsége, mint Ngd kegyelmes parancsolatjának alázatosan engednem, valamely órában parancsol Ngd szemilem szerint compareálni, kisz vagyok, de hogy ily hirtelen Óvárhoz tartozandó jobbágysággal együtt determinált helre fegyveresen comparealhassak (megjelenhessek), kisznek, noha ex facto (tényleg) erősen meg vagyon parancsolva. lehetetlennek látom.

Kírem az okáirt nagy alázatosan Ngdat, mint kegyelmes uramot, miltóztassék azon parancsolatot böles consideratióban vagyis respec-

¹ Másolatban u. o. 27 cs. 105. sz.

² 1670 nov. 29. — U. o. 27 cs. 106. sz.

³ Gr. Thököly István lakodalmi meghívója nov. 16-ikára br. Pongrácz Ferenczhez. — Árvai vár 1670 nov. 9. — Bashalmi lvtár 25 cs. 102. sz.

tusban venni és legalább az míg több váraktul való rendelt puskások együví concurrálnak (jönnek) Pongrácz familia nyomorult óvári jószágának respiriumot (lélegzés) adni, hogy annál rendesebben lehessen megindulások, mivel az sok szálló és kiváltképen kegyelmes urunk ő felsége hadainak gyakortabbi fel s alá való járások miatt annira megnyomorodott Óvárhoz tartozandó szegínség, hogy nem hogy puskájok és egyibfile fegyverek volna, de evő kenyerek sem maradhatott tovább való táplálásokra». ¹

Maga Eszterházy is kelleetlenül ment Heisterrel, s azért Pongrácz levelének vétele után, decz. 1-én, már Knezáról csak a régi parancsot ismételte.

«Kgdet azért kérem, hogy ide való útját az több jószágbeli puskásokkal együtt ne késlesse s mentül többnek s jobbnak szerit teheti, tegye, ez lévén ő felsége szolgálatja, magával is azt hozván s kívánván. De reliquo (egyébként) hogy Isten hova hamarébb hozza kgdet jó egészségben». ²

A vár körülfoglalása után Eszterházynek az ostromra is kellett készülni. Decz. 2-án még Knezáról intézkedik.

«Már napról napra közelgetvén az üdő, melyben az Árva várához való obsidióhoz (megszállás, ostrom) költetik fognunk. Kgdet (Pongráczot) azért kérem, az maga embereivel és gróf Wesselény László uram embereivel siessen gyönni. Emellett az Strechény várbul is hozatunk valami réztarackokat; azokat hozza el kgd magával s ne késsék».

Az utóiratban még hozzáteszi:

«Mivel úgy értem, hogy azon elhozandó tarackoknak az kerekei vasatlanok lévén, az csévéket hozassa el kgd az óvári és budethini jószágbeliekkal, az kerekeket pedig, azokat is szekerekre tétesse s maga kgd legyen előttök járója mind az népnek, mind penig az ágyúknak és munitiónak». ³

A nagy készüllet azonban szükségtelennek bizonyult. Thököly december 3-án meghalt. Hiába buzdította Keczer Ambrus és testvére, Klára az órséget, Thököly udvarmestere, Bergh Tóbiás Heisterhez szökött. A várban először Trombitás Pál tagadta meg a hűséget, mire Keczernek nem maradt más választása, mint az átadás iránt

¹ Fogalmazvány. 1670 nov. 30. — U. o. 27 es. 121. sz.

² U. o. 27 es. 107. sz.

³ Gr. Eszterházy Pál br. Pongrácz Ferenczhez. Kneza 1670 decz. 2. U. o. 27 es. 108. sz.

alkudozni, melynek befejeztével decz. 10-én Eszterházy Pál a császári sereg élén bevonult a várba.

*

Árva várának elfoglalása után Eszterházy Heisterrel Alsó, Felső-Kubinon és Jaszenován át a Likavka patak völgyében fekvő Likava vára ellen indult. Tudták, hogy az ifjú Thököly Imre oda menekült. irt is neki Eszterházy, közölve vele a király parancsolatát, Thököly Imre azonban innen decz. 4-én a Szepességen át Erdélybe menekült, s Likava védelme Nemessányi Bálint feladata lett. Heister megindítván Obizzi gyalogjait, Eszterházy meg decz. 11-én Knezáról parancsát küldi Pongrácznak, aki már hadba szállott.

«Gróf Wesselényi László sógor uram ő kgcme jelenti, hogy ő kgcmevel levő néppel hova menjen. Kgd azért azon néppel mindenes-tül menjen Likavára,¹ ott hagyván valami harmincz jó válogatot puskást az ágyúk mellett, maga pedig kgd jön Liskovára.»²

Maga Eszterházy hamar ott hagyta Liskovát, s 13-án már Likavka alatt táborozott. Addig ő felsége emberei csak egy pisztolyból sem lűttek volt»,³ mert számítottak ellenállásra. azonban a védők puska- és ágyúlövésekkel fogadták őket s azért az ostromhoz előkészületeket kellett tennie. Ostromágyúkat hozattatott s Likavkáról decz. 13 án Pongrácznak is parancsolatot küldött Óvárra.

«Úgy esett értésemre, hogy mihelen az fassinokat⁴ elkészítteti, kgd, meg akar indulni. Kgd azért hogyha elkészítteti, hír nélkül meg ne induljon. Tudtára adom kgdnek, mikor kell megindulni kgdnek.»⁵

Hogy Pongrácz válaszát megkapta, még az nap újra ír neki.

«Kgd levelét vettem. Kgd azért ne induljon, még újabb levele-met nem veszi. Ez étszakán már csak veszte(g)ségben légyen kgd.» Az utóiratban sajátkezűleg sürgeti:

«Az fassinokat kgd csak csináltassa meg.»⁶

Pongrácz személyesen kereste fel Eszterházyt, hogy a teendőket

¹ Likava vár alatt falu; tőle keletre: Liskova.

² U. o. 27 es. 110. sz.

³ Bársony János levele Majthényi personálisához 1670 decz. 18. — Tört. Tár 1897. 250. l.

⁴ Vesszőfonadék, kosár az ágyúk mellé; használták bürünek is patakknál.

⁵ U. o. 27 es. 111. sz.

⁶ U. o. 27 es. 112. sz.

megbeszéljék. Pongrácznak volt valami terve, s hogy végrehajtását előkészítse, haza ment. Eszterházy később időszerűtlennek találta. azért 16-án kérte, hogy azt a tervet ne hajtsa végre, mivel éjjeli támadással akarták a várat meglepni.

«Az minemű dolgokrul iméntem beszélgettem kgddel, azoknak kgd mostan hagyjon békét, mindazon falház elrontásának s főképen az meggyújtásnak, hanem azt cselekedje kgd, hogy az első lárma után, -- ki fog lenni — jó két óra mulván, amikor már gondolja kgd, hogy nyugosznak, kgd akkor újabb lármát indétson s azalatt jól megnézzze kgd, mit cselekedhetnénk azután, kiről engem is tudósétson kgd.»¹

Pongrácz a rábízott feladatot végrehajtván, értesítette Eszterházyt, mire 17-én újabb utasítást küld neki.

«Kgd levelét vévén, értem az egész dolgokat. Kgd azért légyen csak készen, én megírom, mit köllésék kgdnek cselekedni; attól várjon már kgd. Im irtam Balassa Gábor urammal, hogy az maga embereivel Szentmártonba jöön, annival inkább teressébb (?) legyen az kgd embereinek.»²

Bosszantotta az ostromlókát, hogy «az a rossz tacsó (így) Nemessányi Bálint, prókátor köllök és Ketzerék tanévtánya zárkózott bé negyvened vagy ötvened magával s az praesidium (erősség, vár) bevételét csak hallani sem akarják, sőt — — ha csak egy-két ember mutatta is meg magát a vár alatt, sőrön lúttak hozzájok apró puskákból és szakállasokbul.» — De hogy 17-én Kassáról 100 lovas és 50 jó gyalog érkezett, serényebben láttak az ostromhoz, s remélték, hogy a közelgő karácsonyig be is veszik a várat.»³

Likavka alatt volt már gróf Wesselényi László is a maga embereivel s Eszterházytól megkapván a parancsot, 19-én más napra Pongráczot is a táborba hívja.

«Lévén immár bizonyos ordinantiánk (megállapodás) közöttünk az elkezdett dolgokban, kgd holnapi nap hét avagy nyolc óra tájban reggel ide a mi quártélyunkban maga alatta valóival mentül rendezebben és csendesebben jöjjen el és mentül többet szerezhet fassinokat, hozza el magával, akarván Isten kegyelmébül egy lélekkel, egy akarattal bocsátkozni az elkezdett dologra. Kérem iterato (is-

¹ Likavka 1670 decz. 16. — U. o. 27 cs. 113. sz.

² Likavka 1760 decz. 17. — U. o. 27 cs. 114. sz. — Szentmárton = Kis-Szt. Márton (Martiniček) Likavka és Liskova között.

³ Lásd 14-ik jegyzet alatt.

mételten) is kgdet, azon órára compareálni (megjelenni) ne nehezteljen.»¹

Eszterházy is sürgeti Pongráczot 19-én.

«Akarám kgdnek értésére adnom, hogy kgd valami húsz jó hosszú lajtortját szerezzon s azokat azokkal az kgd embereivel hozassa el, kik az vár alatt mostan levőket meg fogják váltani. Maga is kgd forduljon ide, hogy kgddel beszélgessek az jövő étcakai dolgokrul.»²

Megjött Pongrácz, de megérkeztek a mozsarak is és azok elhelyezéséhez kellett látni. Sánccokat ástak nekik, de még kasok nem voltak. 20-án ezekért ír Eszterházy Pongrácznak.

«Mint hogy azokat a fassinokat, melyeket csináltatott volt kgd, alkalmasént mind az mozsarakhoz való sánccok csinálására elhordoták, kgd azért mentül több fassint csináltathat, csináltasson ma s azokat ma estére szekérekre tétetvén, vitesse az vár felé való úton egyenesen s az hol legfélelmesebb lesz, ott rakják le, hiszem, azután gyalog is elvihetni, az hová kívántatni fognak, maga is kgd forduljon ide, hogy az helyre együtt kimehessünk. E mellett valami jó erős fákból csináltasson jó öreg 4 sánccasokat. valami harminc szál deszkának is szerét tegye kgd, mivel szükségképen fognak kívántatni. Két molnárt is magok mesterségekhez tartozandó eszközökkel hozzon el magával.

Az helt, hiszem, már maga is látta kgd. Ha oda vihetik szekereستől, annál jobb, ha csak kilenc óra tájban lesz is. Sánccas öt elég, de jó szélesek legyenek, mert a nélkül nem munkálkodhatunk»,³

Parancsát Eszterházy még az nap újabbal is megtoldja.

«Idé vagy on szükségünk hat szekere. Kgd azért mindjárt küldjön hat üres szekeret, az többieken kik lesznek, vitesse az fassinokat az domb mellé, az hol tegnap voltunk s a mikor pedig kgd fog eljönni, egy bizonyos ember által izenje meg kgd, hogy én is tudhassam.»⁴

Decz. 20-án el is kezdték az ostromot. Az ágyúk megtették hatásukat. A védők nem estek kétségbe, de be kellett látniok, hogy a

¹ Gr. Wesselényi László br. Pongrácz Ferenczhez. Likavka alatt. 1670 decz. 19. — U. o. 27 cs. 115. sz.

² Likavka 1670 decz. 19. — U. o. 27 cs. 116. sz.

³ Likavka 1670 decz. 20. — Vége sajátkezű utóirat. — U. o. 27 cs. 117. sz.

⁴ Likavka 1670 decz. 20. — U. o. 27 cs. 118. sz.

várat még nem tarthatják. Eszterházy 21-én meg siettette Pongráczot, hogy az ostrom befejezést nyerhessen.

«Az minemű és menni sánckasokat csináltatott volt tegnap, széntén anni kast és fassinokat megént csináltasson kgd, azokat osztán vitesse az hegy felé. Én megirom azután, hova köllessék vinni, mivel e jövő étcaka derekasabban köll fognunk az dologhoz.»¹

Később meggondolta a dolgot és parancsát még az nap megváltoztatta.

«Az minemű sánckasokat és fassinokat csináltatott kgd ma, azokat nem szükség ma felvitesse vár alá, hanem csak készen lévén, holnap (decz. 22.) estvére vitesse föl kgd.

Hogyha pedig kgd fölveteti is, csak hányassa le kgd s vissza mehet, az embereivel. Ezt is akarám kgdnek tudtára adnom, hogy valamiképen kiütvén az várul, az kasokat mind elrontották.»²

Még az utolsó pillanatban is megmutatta bátorságát a kis őrség. Gyengesége tudatában azonban további ellenállásra nem gondolhatott s a vár feladása esetén sem számíthatott Nemessányi kegyelemre. Míg Heister és Eszterházy éjjel kémlelni járt, hogy derekasabban foghassanak a dologhoz, hajnalban 3 óra tájban Nemessányi, Beczkó és Missura 20 puskással a várból kiszökött. Távozásukat csak másnap (decz. 22.) reggel tudták meg, amikor a majdnem üres vár Ab-solon Dániellel az ostromlóknak megadta magát.

Dr. ZÁVODSZKY LEVENTE.

¹ Likavka decz. 21. — U. o. 27 es. 119. sz.

² Likavka 1670 decz. 21. — U. o. 27 es. 120. sz.

Torna sisak a XVI. századból.